

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 16

פרשת בהר-בחקותי חזק מברכין חדש סיון ה'תשפ"ה

פרשת בהר

מצות השמיטה

החמיר הכתוב בשמיטה יוצר מכל חייבי לאוין וחייב הגלות עליה, כפי שאנו רואים בפרשת בחקותי הבאה אחרי פרשה זו, וכן בעוד כמה מקומות רואים חומרת ביטול מצות השמיטה. יש נקודה שמשום מה רבים לא שמעים לב אליה, וחלקם יתכן שבמודע מתעלמים ממנה. ב"ה בעשרות השנים האחרונות אנו עדים לקבוצ גלויות הגדול ביותר מאז חרבן בית שני (ואולי אפילו מלפני חרבן בית שני). נכון שעדיין לא כל עם ישראל שומר תורה ומצוות, ונכון שרוב השליטים כאן בארה"ק עדיין לא שומרים תורה ומצוות, ויש מהם הכלולים בברכה שתקן שמואל הקטן. אך עדיין ודאי שיש שמחה לפני הקב"ה בכך שהגלויות מתכנסות, ואף עליהם נאמר בבכ"י יבאו ובתחנונים אובילם, וכפי שפרשו רבותינו הפס' שלפני פס' זה. וכבר אמרו חז"ל אמר הקב"ה הלוואי יהוין בְּנֵי עָמִי (כך יש לנקד כמוכח שם) בארץ ישראל ואע"פ שמתמאין אותה. ב"ה, רוב יושבי ארה"ק שומרים מצוות ברמה זו או אחרת (אגב, המצב הרוחני של רוב היהודים שעדיין אינם שומרים תורה ומצוות בשלמות בארץ ישראל, טוב הרבה יותר ממצבם של יהודים חילונים בחו"ל, ובעז"ה יבא היום בו יחזרו בתשובה שלמה. משום מה, באסכולות מסוימות לא אוהבים לדבר על תהליכים בדרך הטבע של קבוצ גלויות ועוד דברים כיוצ"ב, בבמה מסוימת של אחת מאותן אסכולות כתב מאן דהו - כביכול בשם תלמידי חכמים גדולים - שהיהודים החילונים בא"י מנותקים מיהדות לגמרי (מה שנכון לצערנו לגבי יהודים מסוימים), אבל בחו"ל היהודים החילונים לפחות שומרים מסורת. איני יודע מניין לקח אותו כותב את הדברים, איני יודע האם אכן נאמרו הדברים בעת האחרונה. עכ"פ, לפי מה שידוע לי, הדברים הללו אינם נכונים כלל! נכון שרוב היהודים המתגוררים במדינות בהן יש ריכוז יהודי גדול, משתייכים רשמית לקהלות האורתודוקסיות, אך אין זה מוכיח על רמת הקרבה שלהם לתורה הקדושה, אלא רק לעצם העובדה שהם עדיין יודעים שהם יהודים, ודואגים - עד כמה שהם מצליחים - על בנייהם ובנותיהם שלא ישאו וינשאו לעם נכרי. במדינות רבות בעולם - גם אותן שהזכיר אותו כותב - יש התבוללות נוראה רח"ל. בארץ ישראל המצב של היהודים שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות טוב הרבה יותר ממצבם של יהודים כאלה בגולה.

ב"ה כבר עשרות שנים שיהודים יראים ושלמים עושים ומעשים למען שמירת השמיטה. בשמיטה האחרונה, שמעתי שהצליחו להגיע למצב בו רוב הפרדסים בארץ ישראל שומרים שמיטה כהלכתה! חוץ מהקידוש ה' הגדול שיש בכך, הרי זה עוד חלק מהתהליכים המקרבים אותנו לקראת הגאולה השלמה במהרה בימינו. וכל זה חוץ ממה שקבלנו מחז"ל בסנהדרין צח. ע"ש.

פרשת בחקותי

תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבת שנה תורה קודם ר"ה. מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן הזכרתי כבר בעלון חדש אלול פ"ד ועשיית פ"ה של קהלתנו במדור הרחב דבר ביאור ברייתא זו. אביא כאן שוב את הדברים בקצרה, ואוסיף עליהן מעט:

הייתי מבין אילו היה מנהג לקרא ברכות בתחלת השנה כדרך שנוהגים כמה מנהגים לסימן טוב בתחלת השנה. אך פשוט שאין עניין לקרא קללות בסוף השנה, כדי שתכלה שנה וקללותיה. אמנם, כך פירוש הברייתא: מכיוון שבכל שנה מסיימים את כל התורה, יש לדחות את הקללות (אותן קוראים בלא"ה) לסוף השנה.

והנה, בשנים האחרונות ראיתי שתמהו כמה מחברים היכי מתרמי להו לבני מערבא (שסיימו את התורה רק אחת לשלוש שנים). שאלה זו נשאלת על ידי צעירים רבים הנתקלים בפעם הראשונה בברייתא זו (וגם לי הוקשה כן בצעירותי בפעם הראשונה שלמדתי מסכת מגילה). הראשון שראיתי שהקשה קושיה זו הוא המהרצ"ח שכתב: לא ידעתי לבני מערבא דמסקי אורייתא בתלת שנין ... איך היו עושים בתקנת עזרא זאת. עכ"ל.

והנה, ראיתי כמה שהעלו אפשרות שאינה נכונה ואינה יכולה להיות נכונה: בשתי שבתות אלו נהגו בני ארץ ישראל להוציא ספר תורה נוסף ולקרא בו את הקללות. ראיתי מי שכתב זאת ממש בוודאות כדבר פשוט ש"ודאי נהגו לקרא פרשה זו בספר תורה שני". מסתבר שאותו מחבר לא היה מקבל את הפירוש שהצעתי בתחלת דברי, וסבור שאכן העניין הוא לקרא בדווקא קללות בשתי שבתות אלו. אך לחדש שבני מערבא נהגו כפי שכתב, זהו דבר שנסתר ממשניות מפורשות. בתלמוד הירושלמי נזכרת אפשרות של קריאה בשני ספרים ביום אחד רק בשלשה אופנים: א. ר"ח טבת (אז קוראים גם קריאה של חנוכה). ב. במגילה פ"ד ה"ו הוראה לחזן של בית הכנסת של בבליים כד דאינן תרתי תיי מייבל חדא ומייתי חדא. ג. במגילה פ"ג ה"ז נזכר מנהג מחודש המופיע פעם אחת בתלמוד ירושלמי (ובשלב מסויים התפשט עוד. הקליר מזכירו פעמיים בקדושתא של שר"ח אחד באחד גשו): בשבת ר"ח קראו שתי פרשות ושתי הפטרות. אף שפשטות המשנה לפי הירושלמי ודאי אינו כן.

בשאר שבתות קראו בני אר"י אך ורק פרשה אחת (בשר"ח פרשת ר"ח בלבד, כן בחנוכה כן בד' פרשיות וכן בפורים)! אילו היתה עוד שבת בה נהגו לקרא קריאה נוספת או אחרת, היה מופיע דבר זה בירושלמי (על ר"ח אדר או ניסן החל בשב"ק, אבאר במקום אחר).

ומה באמת עשו בני מערבא? כנראה שהם אכן לא קיימו דין זה! כשפרסמתי את הדברים הללו בעלון הנזכר, תמהו על כך רבים מיושבי בית המדרש: היתכן? והרי זו תקנת עזרא?

ראשית, ברייתא זו מובאת בתלמוד בבלי, ולא מובאת כלל בירושלמי. יתכן כי בני א"י לא סברו שיש תקנה כזו (אגב, חילוק המנהגים הזה היה קיים כבר בזמן המשנה, כמבואר בתוספתא דמגילה המובאת בחלקה במגילה כט: חל להיות בפרשה הסמוכה לה וכו'.

אמנם, כפי שכתבתי בתחלת דברי, הברייתא נאמרה לאלה שנהגו לסיים את התורה בכל שנה. ראיתי גם מי שהעיר על כך שתקנה זו לא נזכרת בין התקנות שתקן עזרא. ההסבר פשוט: אין זו תקנה בפני עצמה, אלא חלק מהתקנה הכללית של קריאת התורה. חלק מהתקנה הוא שכי אקלע כי האי גוונא, דוחים את הקללות לסוף השנה, וכן סמוך לעצרת. והנה, בקהלות מסוימות של בני ארץ ישראל נהגו לסיים את התורה אחת לשנה (וכך נהג גם ר' אלעזר הקליר, כמוכח מפיוטיו), ויש שהוכיחו כי זה היה המנהג הישן גם בארץ ישראל, ובשלב מאוחר יותר הנהיגו לחלק את התורה לפרק זמן ארוך יותר (יתכן שזה קשור לתרגום המורחב יותר שהתקבל בקהלות רבות בארץ ישראל). כשכבר לא קראו כפי הסדר הקדום, לא היתה שייכת התקנה הנזכרת.

חג השבועות יום הדין על...

כאן המקום להעיר על עניין שהתקבל בדורנו: בחוגים מסוימים מרבים לדבר על כך שחג השבועות הוא 'יום הדין על התורה'. רבים מהן נתנו לכך גם פרשנויות מרחיקות לכת, לעתים עד כדי ביטול מצות שמחת יו"ט, וממש סילוף התורה. גם אם נניח שאכן זה הפשט בדברי השל"ה הקדוש שחג השבועות הוא יום הדין על התורה, מנין להם שכדי לזכות בדין צריך לעשות מה שהם עושים? יותר מסתבר שכדי 'לזכות בדין', צריך יותר לשמוח באכילה ושתיה ביום קבלת התורה (כפי שמבואר בחז"ל), ועל ידי זה יזכו בדין. בר מן דין, שכחו אותם פרשנים/דרשנים/הוגי דעות כי השל"ה אותו הם מצטטים כמקור הביא עניין זה מהתולעת יעקב שמצא רמז לכך בדברי המשנה בעצרת על פירות האילן. וזהו גם העניין של קריאת הברכות והקללות שבתורת כהנים בתקופה זו (והשיג לכם דיש את בציר וכו'), הנצבים תחת הדגל הנזכר, בדרך כלל אינם זוכרים כלל כי בעצרת נדונים על פירות האילן. אגב, נתקלתי פעם בדרשן שדווקא כן זכר את המשנה הזו, אך הסביר שאין הכוונה לפירות האילן, אלא לחידושי תורה וכו', ואת דבריו המסולפים תלה בדברי השל"ה הקדוש.

ומעניין לעניי באותו עניין: חבל שרבים מאד מהמצטטים את דברי השל"ה הנזכרים, אינם קוראים עוד דברים רבים שכתב באותו חיבור (מסכת שבועות). כדאי ללמוד מה שכתב על עניין הכנת הסעודה של חג השבועות, על עניין הסעודה עצמה, מה ללמוד בליל חג השבועות, שמחת יו"ט, והכי חשוב: מה שכתב על דרך הלימוד.

פרוס עצרת

הכנה לזמן מתן תורתנו העיקר, הטפל, ועוד

אנו עומדים כעת ימים ספורים לפני חג השבועות-זמן מתן תורתנו. בעלון הקודם עמדתי על המשמעות של חג השבועות. אתייחס כאן לכמה נקודות השייכים לעניין מתן תורה. את עיקרי הדברים כתבתי בקונטרס **עבודת חג השבועות**. ניתן להשיגו אצלי. ראשית כל, עצם עניינו של יו"ט הוא: שמחה, המתבטאת בריבוי סעודה ומשתה ושמחה. כשבית המקדש היה קיים, היתה לנו גם מצוות עליה לרגל, לשמוח שם לפני ה'. ויהי רצון שנזכה לכך במהרה.

את הדגש העיקרי ביום צריך לשים על הסעודה, שתהיה מכובדת מספיק ליו"ט, הן מבחינת המאכלים הן מבחינת הזמן המוקצב לה, וכמובן אופן קיומה בזמן ראוי. פרט נוסף: הזכרתי בעלון הקודם את דברי הרמב"ן בפרשת אמור על עניין ההתקבצות בבתי הכנסת בחגים להתפלל ולקרא בתורה.

בנוסף: מנהגים ועניינים נוספו בקהלות במשך הזמן. צריך לדעת מה קודם למה ומי נדחה מפני מי באופן שא"א לקיים שניהם. ביו"ט של חג השבועות-זמן מתן תורתנו יש להרבות יותר באכילה ושתיה כמבואר בחז"ל, ודווקא בגלל שבו נתנה התורה. אצל חלק ניכר מכלל ישראל כיום המנהג שתופס מקום עיקרי (ויותר מכך), הוא המנהג הקדוש הנזכר בדברי הזוה"ק כ'מנהג חסידי קמאי', ללמוד בליל חג השבועות כל הלילה. חובה להדגיש:

א. העניין מוזכר **בזוהר הקדוש** כהנהגה שנהגו בה 'חסידי קמאי', ולא כהנהגה הנדרשת מכל העם. ואכן, אותם חסידי קמאי לא הנחילו הנהגה זו לבניהם ותלמידיהם אחריהם, ולא נהג המנהג הזה ברצף. מי שיכול לקיים מנהג זה מבלי למעט ממצוות היום או ממנהגים קדומים יותר, ראוי לעשות כן. אך אין לשכוח את העיקר.

ב. התורה נתנה לכל עם ישראל. עצם השמחה בקבלת התורה שייכת גם לנשים, ואין סיבה לחפש למצא עבור הנשים עניינים המקבילים למנהג ללמוד כל הלילה (כגון: קריאת תהלים וכד'). את התפאורה יש לעשות סביב ענייני הסעודה).

ג. בחג השבועות קבלנו את **התורה**, לא רק את מצות תלמוד תורה. בשנים האחרונות יש המחפשים "מענה" עבור בחורים שלא זכו לשבת ממש באהלה של תורה (כפי שציפו מהם). אדרבה, לבחורים מסוג זה צריך להחזיר כמה שיותר את עניין השמחה בקבלת התורה, ולא את עניין לימוד התורה ביום הזה. אם כרגע עדיין לא זכה להנות מהתורה, אין כל עניין לנסות לגרום לו את זה דווקא ביום הזה.

להערות והארות בעניין העלון:

יחזקאל נוימן קצות חזשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com

לתרומות: ניתן לתרום בעמדות **נדרים פלוס** בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

זמני התפלות בקהלתנו **ק"ק עדת יראים-אושטרייך** מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב') **בשב"ק פרשת בהר בחקותי-חזק:**

מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:50. שחרית (קבוע בכל שבת): 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:05

בשבועי הבעל"ט (פרשת במדבר): מנחה וערבית במשך השבוע: 7:25. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:50. ערבית מוצש"ק: 8:10

חג השבועות הבעל"ט: מנחה עיר"ט וביר"ט: 7:05. שחרית כותיקין: 4:35. ערבית מוצ"ט: 8:05

הודעה משמחת מחברת בחורים חכמת שלמה

גם השנה תתקיים א"ה בחג השבועות-זמן מתן תורתנו **מסגרת תורנית** לבחורים ירא"ש שאינם נמצאים בישיבה. **בתכנית:** דגש על שמחת קבלת התורה * תפילות חגיגיות באווירה שמחה * סעודות כיד המלך * לימוד ליל שבועות * שמחת יו"ט * שאר הפרטים בפרוספקט המחולק בימים אלו בביהכ"נ, ובחוצות העיר. לפרטים, הרשמה וקבלת התכניה: **0527167567** yn0527167567@gmail.com